

DEEL 8 ZUID-HOLLAND

Kerstvoorstellingen in en op gebouwen in Nederland

DOOR PETER DIEMER

Stichting Erfgoed Rond Kerst
Nederland

Voorwoord

In Nederland is er een schat aan kerstvoorstellingen in en op gebouwen te vinden. Niet alleen kerstgroepen maar o.a. ook: glas in lood ramen, plafondschilderingen, doopvonten, altaarstukken en gevelstenen met kerstvoorstellingen. Het leek ons een goed idee om deze gegevens en afbeeldingen eens te verzamelen en in 12 boeken onder te brengen elke provincie één.

Veel beeldmateriaal hebben wij uit de kerstkaarten verzameling, die Chris Janssen aan onze Stichting tot behoud van erfgoed rond kerst - Nederland heeft geschonken en de verkregen informatie n.a.v. een brief van Piet Wijnker aan de parochies van het Bisdom Haarlem in november 1995. Ook mochten wij van de foto's op de website www.kerkfotografie.nl gebruik maken. Op deze website staan heel veel prachtige foto's, van kerken in Nederland en daarbuiten, gemaakt door Diana Nieuwold. Daarnaast is er ook veel informatie op het internet gevonden, zoals op de website www.verhaleninglasinlood.nl en https://www.glasmalerei-ev.de/index.html met enorm veel informatie over glas in loodramen van kerken in Limburg.

Probleem is wel, dat er in deze tijd veel, met name kerken, verdwijnen. Blijft het gebouw staan en krijgt het een andere functie, dan is de kans groot dat de vaste onderdelen bewaard blijven. De losse stukken, zoals kerstgroepen vinden, mogelijk, hun weg naar andere kerken, musea of instellingen. Wordt het gebouw afgebroken, dan gaan de vaste onderdelen zo goed als zeker verloren. Ook kan het zijn, dat genoemde gebouwen inmiddels al zijn afgebroken, of een andere bestemming hebben gekregen.

Van een aantal gebouwen hebben wij naast de afbeelding geen gegevens. Mocht u die hebben dan houden wij ons aanbevolen. Staat de kerstvoorstelling in of op uw gebouw er nog niet in, stuur dan een foto en zoveel mogelijk informatie naar: **info@stichtingerfgoedrondkerst.nl**

Alle boekwerken zijn dus onderhevig aan wijzigingen en/of aanvullingen die wij ontvangen.

Peter Diemer

Stichting Erfgoed Rond Kerst Nederland

Deel 8 : Zuid-Holland

Revisie: 2026-10-28

Zuid-Holland

Plaats	Gebouw	Pagina
Delft (ZH)	H.H. Nicolaas en gezellenkerk	5
Delft (ZH)	Maria van Jessekerk	6
Delft (ZH)	Maria en Ursulakerk	8
Delft (ZH)	Oude kerk	11
Delft (ZH)	Royal Delft Museum De porceleyne fles	12
Den Haag (ZH)	H. Paschalis Baylon	13
Den Haag (ZH)	Willibrorduskapel	14
Den Haag (ZH)	St. Jacobskerk of Grote Kerk	15
Den Haag (ZH)	St. Jacobus de Meerdere kerk	16
Dordrecht (ZH)	H.H. Antonius en Bonifatius kerk	22
Dordrecht (ZH)	Grote- of Onze Lieve Vrouwekerk	23
Dordrecht (ZH)	Wilhelminakerk	25
Gorinchem (ZH)	Gasthuisstraat 25	26
Gorinchem (ZH)	Gorcums Museum	27
Gouda (ZH)	St. Janskerk	29
Gouda (ZH)	Catharina Gasthuiskapel (Museum Gouda)	31
Gouda (ZH)	Johannes de Doper	38
Haastrecht (ZH)	St. Barnabas kerk	40
Haastrecht (ZH)	St. Gabriëlklooster v.d. Passionisten	41
Katwijk (ZH)	H. Johannes de Doper	44
Kralingen - Crooswijk (ZH)	Voormalige Verlosserkerk	45
Leiden (ZH)	St. Annahofje	46
Leiden (ZH)	St. Petruskerk	47
Leiden (ZH)	St Josephkerk	48
Naaldwijk (ZH)	H. Adrianus	49
Noorden (ZH)	Martinuskerk	50
Noordwijk (ZH)	St. Jeroen	52
Nootdorp (ZH)	H. Bartholomeuskerk	53
Oud-Ade (ZH)	St. Bavokerk	55
Pijnacker (ZH)	H. Johannes de Doper Parochie	56
Rhoon (ZH)	St Willibrorduskerk	57
Rijswijk (ZH)	H. Bonifatiuskerk	58
Rijswijk (ZH)	H. Vincentius a Paulo kerk	59
Rotterdam (ZH)	Laurenskerk	60
Rotterdam (ZH)	H.H. Laurentius & Elisabeth Kathedr.	61
Rotterdam (ZH)	H. Liduina kerk	63
Rotterdam (ZH)	Oude of Pelgrimsvaderskerk	64

Zuid-Holland

Plaats	Gebouw	Pagina
Scheveningen (ZH)	H. Antonius Abt Kerk	65
Schiedam (ZH)	St. Gregorius de Theoloog	66
Schiedam (ZH)	Jacobuskerk	67
Schoonhoven (ZH)	Bartholomeüskerk	68
Voorhout (ZH)	H. Bartholomeuskerk	69
Voorschoten (ZH)	H. Laurentius en Moeder Gods kerk	71
Waddingsveen (ZH)	St. Victorkerk	74
Wassenaar (ZH)	Landgoed De Wittenburg 2	75
Zoetermeer (ZH)	St. Nicolaaskerk	76
Zoeterwoude (ZH)	St Jan kerk	77

Waar: **Delft (ZH),** H.H. Nicolaas en gezellenkerk
Wat: Reliëf
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding door de Driekoningen

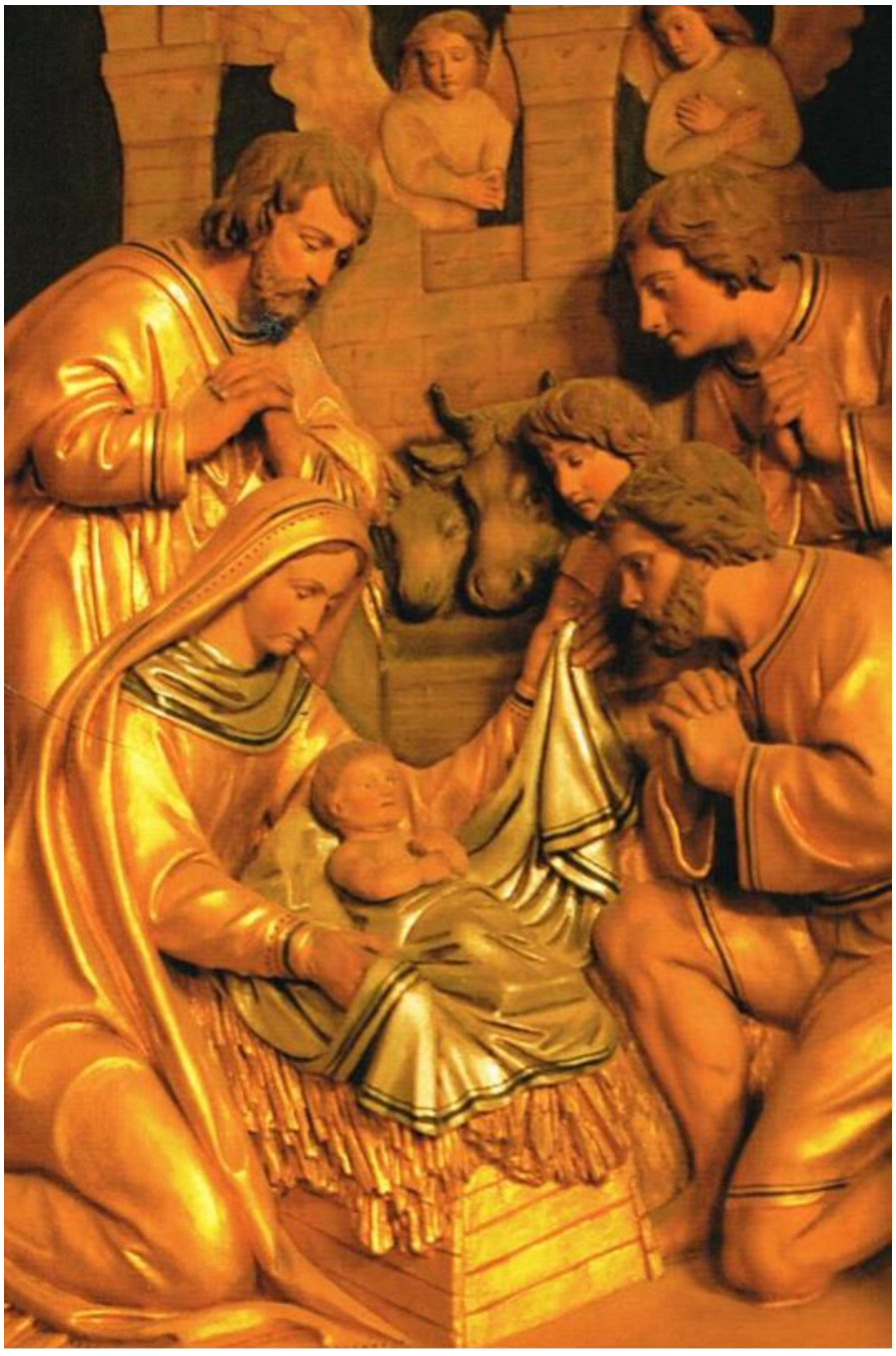
Foto:

Waar: **Delft (ZH),** Maria van Jessekerk
Wat: Maria altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout, gepolychromeerd
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

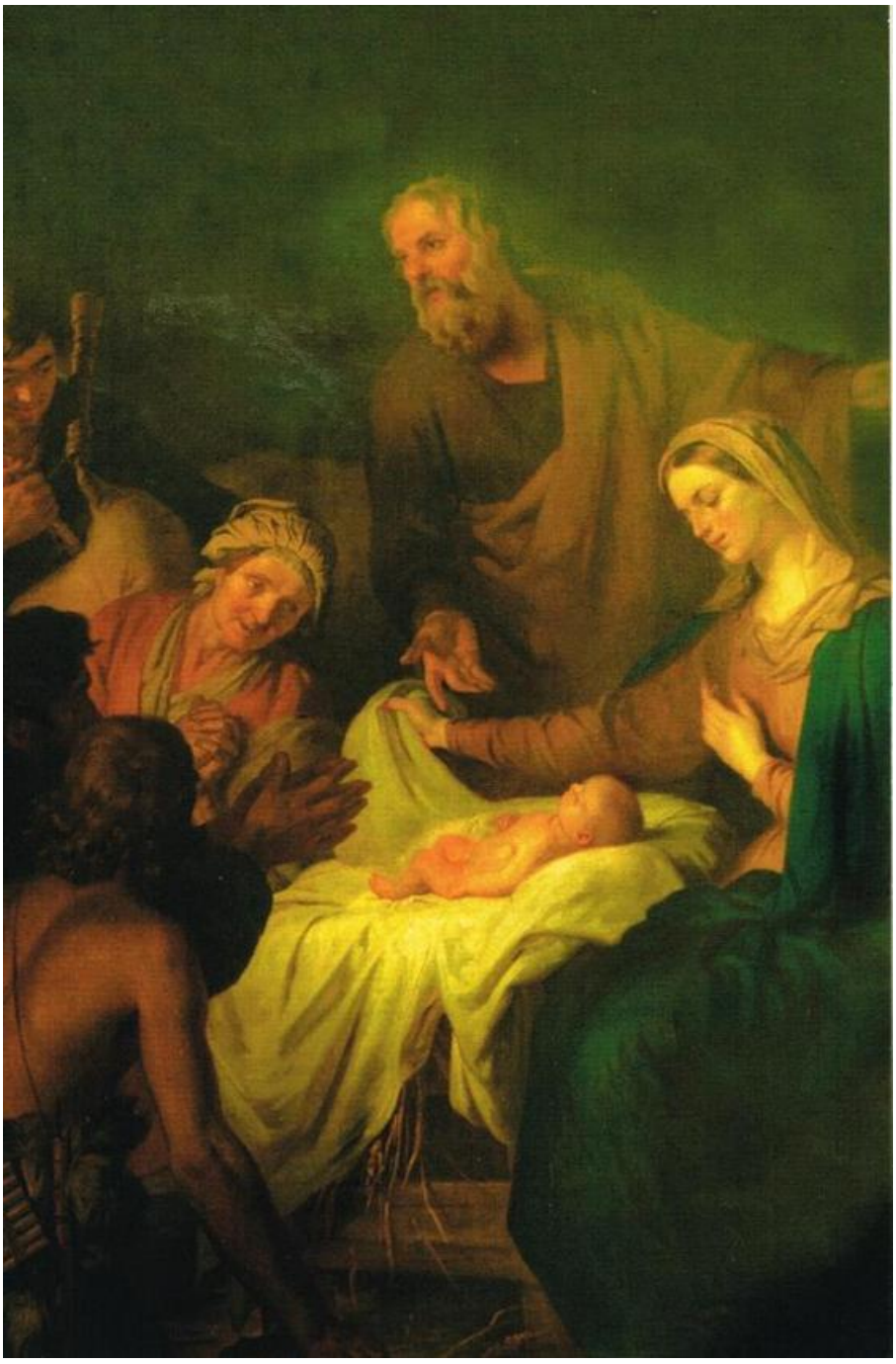
Foto: Stef Breukel.

Waar: **Delft (ZH),** Maria van Jessekerk
Wat: Schilderij
Wie: Antoon van IJsendijck (1801-1875)
Wanneer:
Afmetingen
Materiaal:

- Aanbidding door de Herders

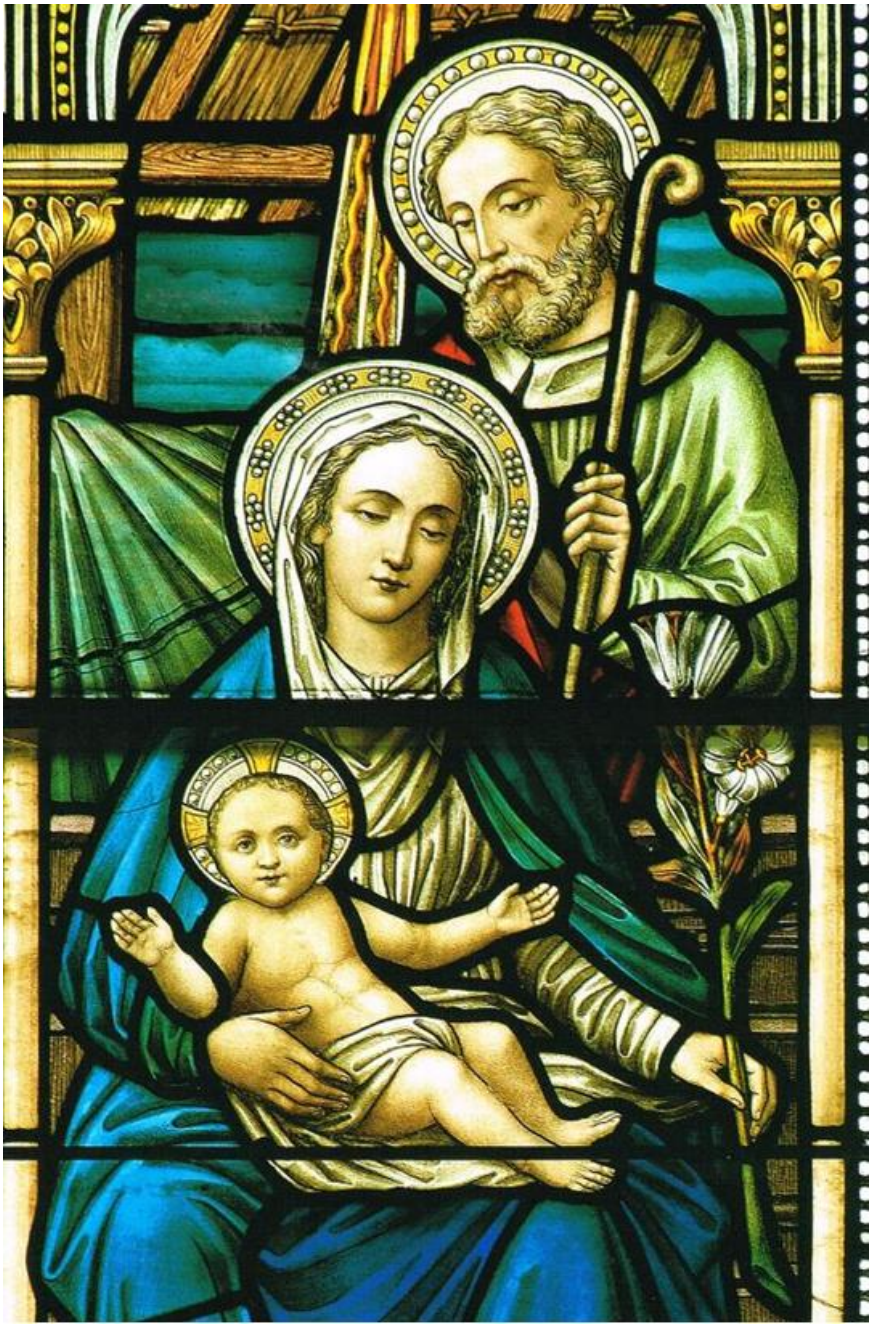
Foto: Stef Breukel

Waar: **Delft (ZH),** Maria van Jessekerk
Wat: Ramen
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Heilige Familie
- Aanbidding door de Driekoningen

Foto’s: Stef Breukel.

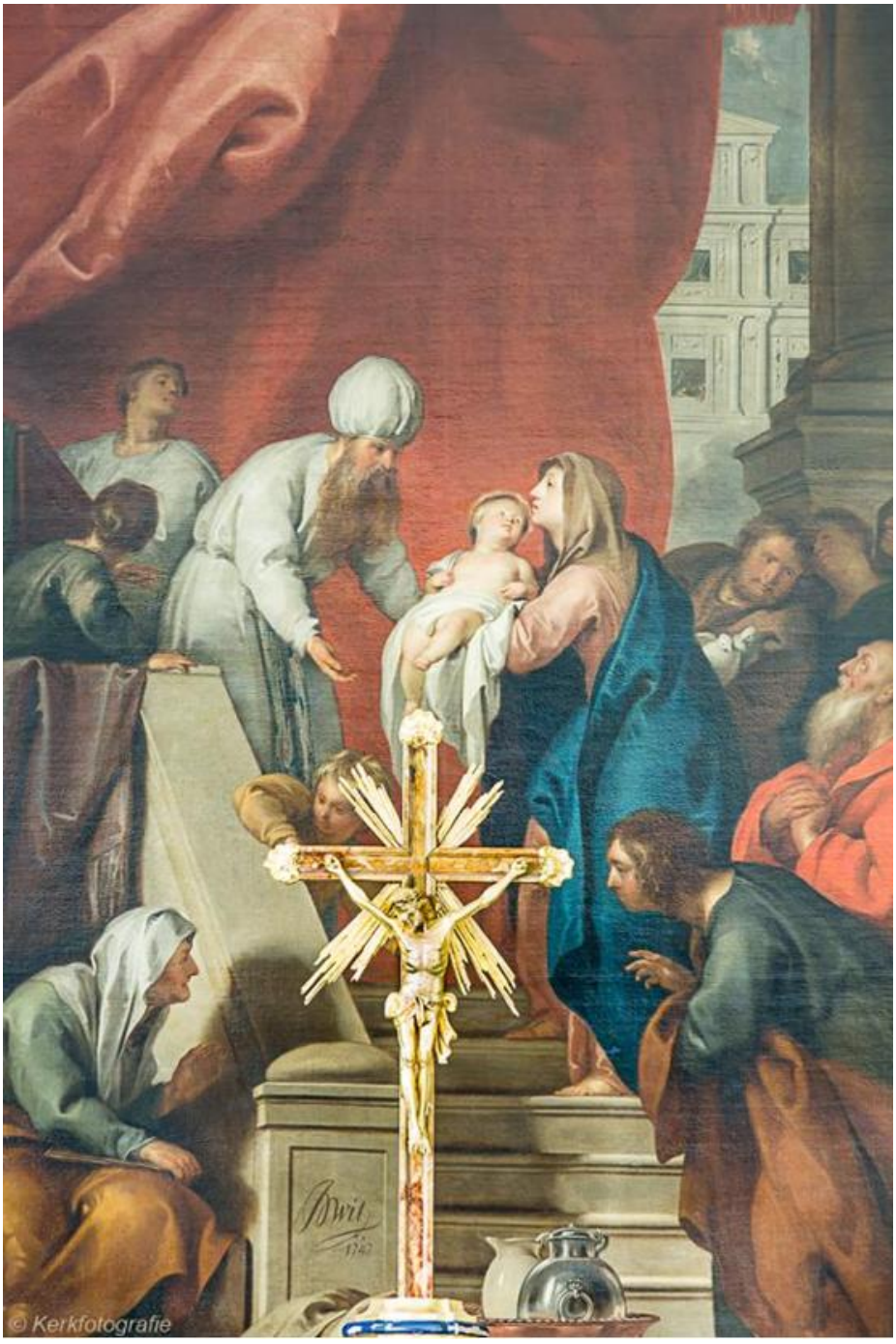

Waar: **Delft (ZH),** Maria en Ursulakerk
Wat:
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Opdracht in de tempel

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Delft (ZH),** Oude kerk
Wat: Detail koorraam
Wie: Joep Nicolaas
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Aanbidding door de Driekoningen

Foto: M. Diemer

Waar: **Delft (ZH),** Royal Delft Museum “De porceleyne fles”
Wat: Paneel in drieluik
Wie: Ontwerp Adolf le Comte
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Porcelein
Voorstelling:

- Aanbidding van Chistus door de Driekoningen

Foto: M. Diemer

Ingezonden voor de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1900 en beloond met een gouden medaille.

Waar: **Den Haag (ZH),** H. Paschalis Baylon
Wat: Maria altaar
Wie: Jan Eloy en Leo Brom
Wanneer: 1924
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie

Foto: Henk Stam Rijswijk.

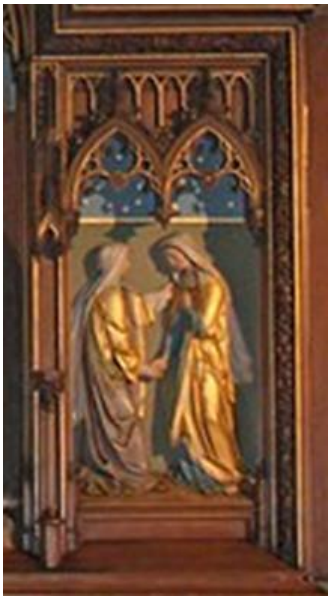

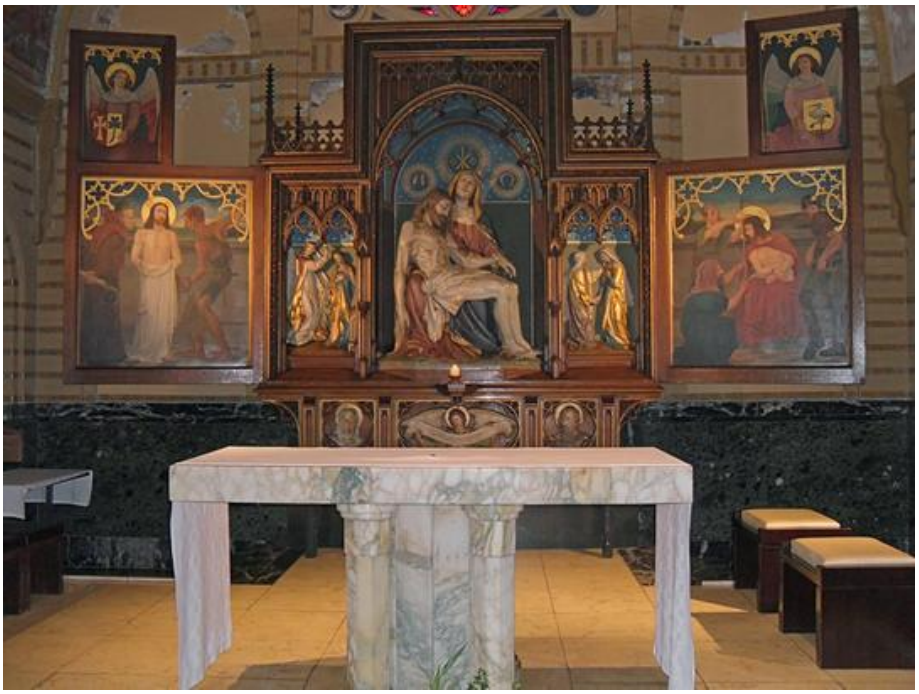
Waar: **Den Haag (ZH),** Willibrorduskapel
Wat: Details Hoofdaltaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout gepolychromeerd
Voorstelling:

- Annunciatie
- Visitatie

Foto's: Wikipedia

Waar: **Den Haag (ZH),** St. Jacobskerk of Grote kerk
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- **Annunciatie**

Foto:

Waar: **Den Haag (ZH),** St. Jacobuskerk of Grote Kerk
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood

- Aanbidding door de Herders en Driekoningen

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Den Haag (ZH),** St. Jacobus de Meerdere kerk
Wat: Schilderij
Wie: Abraham Bloemaert (1564-1651)
Wanneer: 1623
Afmetingen: 216 x 172
Materiaal:
Voorstelling:

- De aanbidding door de Herders

Foto:

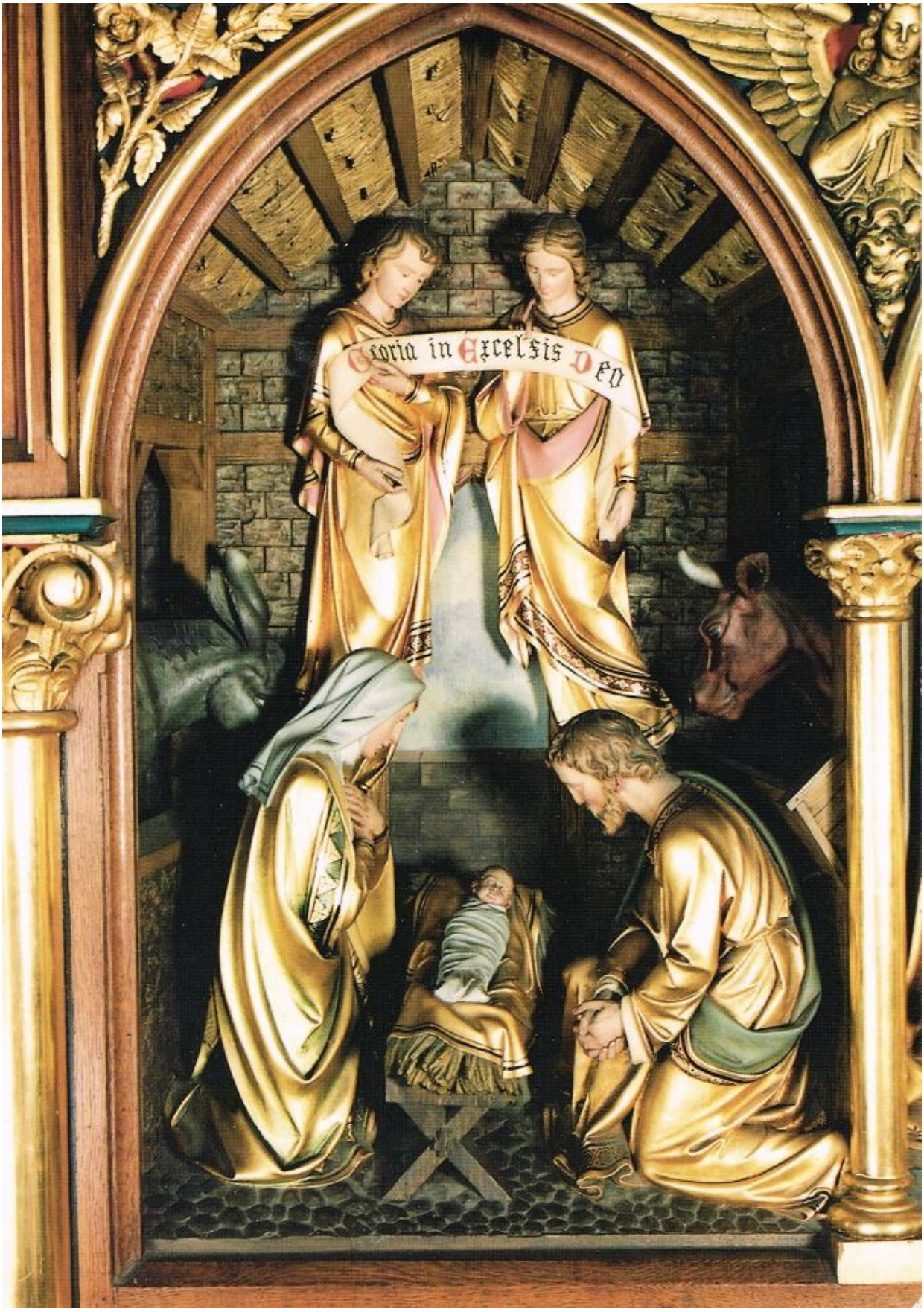

Waar: **Den Haag (ZH),** St. Jacobus de Meerderekerk
Wat: Maria altaar
Wie:
Wanneer: 1878
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie
- Geboorte van Jezus
- Aanbidding door de Driekoningen
- Maria lichtmis, opdracht in de tempel

Foto’s: Dienst Stadsontwikkeling-Grondzaken ‘s-Gravenhage

Gloria in Excelsis Deo

Waar: **Dordrecht (ZH),** H.H. Antonius en Bonifatius kerk
Wat: Schilderij
Wie: Abraham Bloemaert (1564-1651)
Wanneer:
Afmetingen: 95 x 121,5 cm.
Materiaal:
Voorstelling:

- Geboorte

Foto:

Waar: **Dordrecht (ZH),** Grote- of O.L. Vrouwekerk
Wat: Plafond rozetten
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout, gepolychromeerd

- Visitatie
- De geboorte, de kribbe en het Kindje zijn in 1906 bijgemaakt.

Foto’s:

Waar: **Dordrecht (ZH),** Grote- of O.L Vrouwekerk
Wat: Detail levensraam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto: Marjan van de Pol

Waar: **Dordrecht (ZH),** Wilhelminakerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout, aangekleed

Foto’s: Dordt Centraal

De uit Zuid-Duitsland afkomstige oriëntalistische kerstgroep. Grote figuren van hout gesneden en van prachtige kostuums voorzien.

Waar: **Gorinchem (ZH),** Gasthuisstraat 25
Wat: Gevelsteen
Wie:
Wanneer:1985
Afmetingen:
Materiaal: Zandsteen
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto: Gevelstenen in Nederland, Gertrudis A.M. Offenberg. Uitgegeven door Waanders in 1986, ISBN 90666300655 of Bijbel in steen, vroomheid aan Nederlandse gevels door Herman Souer. Uitgegeven door NBG-Heerenveen in 2008, ISBN 9789089120083.

Deze gevelsteen is te vinden in de Gasthuisstraat 25 te Gorinchem. Het Kerstgebeuren is bij velen een geliefd onderwerp geweest voor de keuze van hun gevelsteen. Het thema is te vinden in de muren van Herbergen, Pensions en Kindertehuizen. Maar ook in de gevel van mensen, die anderen wilden laten zien dat de geboorte van Jezus voor hun gezin belangrijk was.

De bijbehorende tekst bij deze gevelsteen Lucas 2: 5-11

In Bethlehem liet Josef zich inschrijven met Maria zijn vrouw, die in verwachting was. Toen ze daar waren, was het tijd dat het kind geboren moest worden. Maria bracht een zoon ter wereld, haar eerste. Ze wikkelde hem in doeken en legde hem in een voederbak, want er was in de herberg geen plaats voor hen. In de omgeving daar waren herders, die buiten de nacht doorbrachten om de wacht te houden bij hun kudde. Opeens stond er een engel van de Heer voor hen en de glorie van de Heer omstraalde hen. Ze werden verschrikkelijk bang, maar de engel zei: 'Wees niet bang! Want luister, ik breng u een blijde tijding, die voor het hele volk bestemd is. Vandaag is in de stad van David uw redder geboren: Christus, de Heer.'

Waar: **Gorinchem (ZH)**, Gorcums Museum
Wat: Gevelsteen
Wie:
Wanneer: 1566
Afmetingen:
Materiaal: Zandsteen
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto: wwww.gorcumsmuseum.nl

Zie ook Gorinchem (ZH) Gasthuisstraat 25

Waar: **Gorinchem (ZH)**, Gorcums Museum
Wat: Gevelsteen
Wie:
Wanneer: 1609
Afmetingen:
Materiaal: Steen
Voorstelling:

- Vlucht naar Egypte

Foto: www.gorcumsmuseum.nl

Waar: **Gouda (ZH),** St. Janskerk
Wat: Ramen 10 en 12
Wie: Daniël Tomberg en Wouter Crabeth
Wanneer: 1655 en 1564
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

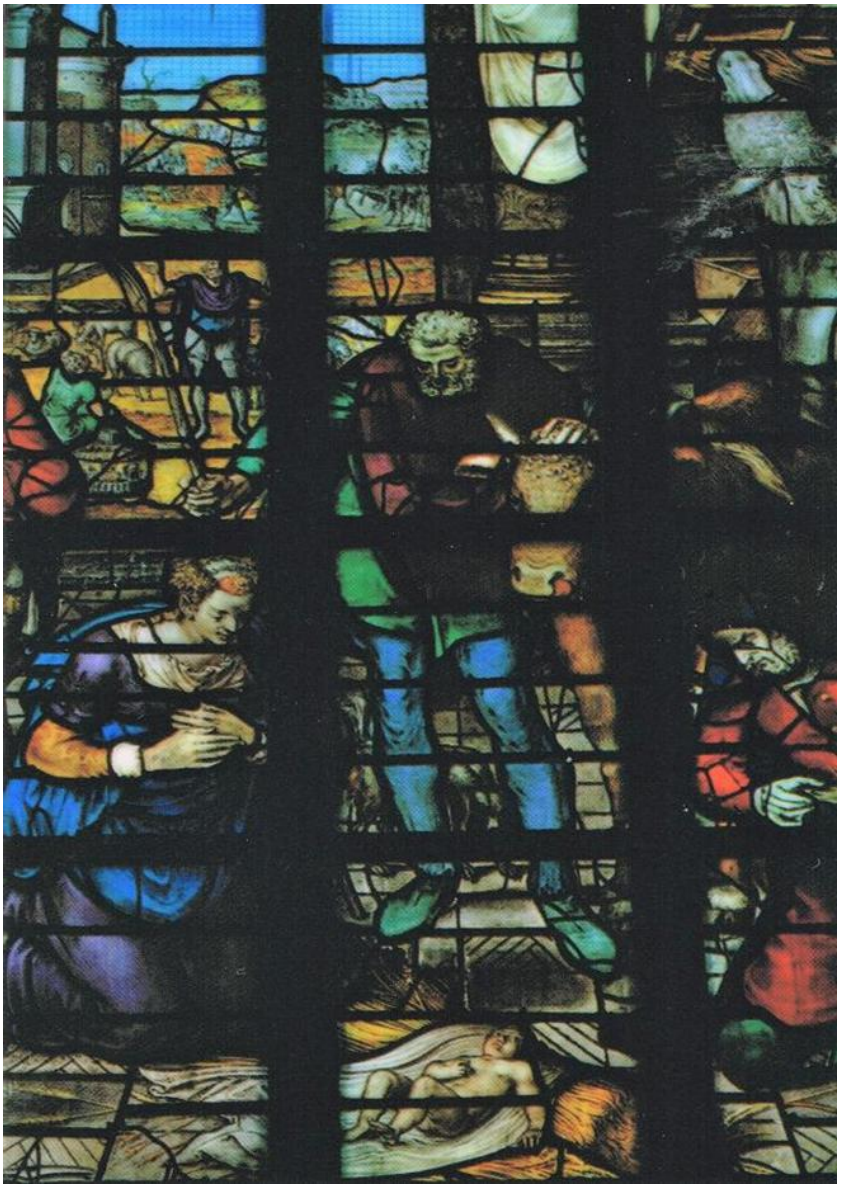
- De aankondiging van Jezus geboorte (Annunciatie)
- Aanbidding door de herders

Foto’s:

Waar: **Gouda (ZH),** Catharina Gasthuiskapel (Museum Gouda)
Wat: Altaarstuk, 3 luik
Wie: Dirck Barendzoon
Wanneer: ca 1565
Afmetingen:
Materiaal: Hout, beschilderd
Voorstelling:

- Leven van Maria (zie tekst)

Foto’s: Tom Haartsen

Met gesloten luiken

Met geopende luiken

De Onze Lieve Vrouwebroederschap was een van de invloedrijkste religieuze verenigingen in Gouda. Ze lieten een imposant drieluik voor in de Sint-Janskerk maken, met daarop de belangrijkste momenten uit het leven van Maria. Het drieluik werd geschilderd door de jonge Amsterdamse schilder Dirck Barendszoon Hij was op dat moment net terug uit Italië en dat is te zien. In de warme kleuren en losse schilderstijl vind je de invloed van zijn Venetiaanse leermeester Titiaan terug.

De aanbidding der herders en scènes uit het leven van Maria
“Mijn persoonlijke nummer één is De aanbidding der herders en scènes uit het leven van Maria. Dit is een enorm drieluik uit de zestiende eeuw, geschilderd door Dirck Barendsz, die in Italië nog op het atelier van Titiaan heeft gewerkt”, vertelt Marc. “Het is samen met andere zogenaamde altaarstukken bewaard gebleven nadat Gouda in 1572 protestants werd. Dat is heel bijzonder, want overal in Nederland zijn dit soort schilderijen verloren gegaan tijdens Beeldenstormen of bijvoorbeeld verkocht door het protestantse kerkbestuur. Tijdens Gouda750 maken we een grote tentoonstelling in zowel Museum Gouda als de Sint-Jan rondom dit thema: Beleef het Wonder van Gouda. Die titel hebben we niet voor niets gekozen: het wordt echt een beleving!”

Marc de Beyer

Waar: **Gouda (ZH),** Catharina Gasthuiskapel (Museum Gouda)
Wat: Altaarstuk 3 luik
Wie: Michiel Claesz
Wanneer: 1573
Afmetingen:
Materiaal: Hout, beschilderd
Voorstelling:

- Leven van Jozef (zie tekst)

Foto’s: https://www.paulverheijen.nl/claesz-jozef-altaarstuk.php

Eén geheel?

De timmerlieden in Gouda hebben in de 16e eeuw hun eigen gilde en een eigen verzamelplek: hun altaar in de Sint-Janskerk. Patroonheilige van de timmerlieden is Jozef en dit altaarstuk, gemaakt in opdracht van het gilde, is geheel aan hem gewijd. Terwijl Jozef vaak wordt afgebeeld als oude man, wordt hij op alle panelen neergezet in de kracht van zijn leven.

Het is niet helemaal zeker of deze panelen bij elkaar horen. Wel is duidelijk dat ze thematisch een geheel vormen, maar in schilderstijl en ook qua afmetingen verschillen ze van elkaar. Michiel Claesz. wordt gezien als de maker van het middenpaneel. De zijpanelen zijn mogelijk van een andere, nog onbekende schilder. Het kan ook zijn dat de zijluiken later aan het middenpaneel zijn toegevoegd. Het altaarstuk is speciaal gemaakt voor de katholieke Sint-Janskerk en toen deze in 1573 overging in protestantse handen, is dit altaarstuk uit de kerk gehaald en eeuwenlang bewaard in het Weeshuis. Pas in 1872 werd het opnieuw getoond bij het zeshonderdjarig bestaan van de stad Gouda.

Middenpaneel

Het middelste paneel toont de Vlucht naar Egypte. We kijken naar een wijd heuvelig landschap waarin links op de achtergrond een ruïne van een ronde tempel staat, terwijl zich meer naar voren een standbeeld van een naakte man op een voetstuk bevindt. Tegen het standbeeld liggen enige fragmenten van heidense kunst (o.a. Corinthisch kapiteel). Op de voorgrond rijdt Maria op de ezel, het kind zogend. Jozef leidt de ezel en links slaat een zaaier de voorbijgangers gade. De jonge Jozef met een zaag over zijn schouder, beschermt zijn vrouw en zoon tijdens hun avontuurlijke tocht naar Egypte. De zaaiende man verbeeldt het nieuwe leven. Naast hem zien we een lelie, een bekende Maria-bloem. Op de achtergrond zijn de moordende soldaten van Herodes zichtbaar. Het landschap en de gebouwen zijn geïnspireerd op het oude Rome.

Zijpanelen

Dichtgeklapt verbeelden de zijpanelen de verloving van Maria. Zo gesloten ziet het altaar er ook meestal uit, want alleen bij bijzondere religieuze gelegenheden werd het geopend. Jozef is een knappe, jonge man: een begerenswaardige partij dus. Achter hem staan zijn rivalen, die ook een oogje hebben op de mooie Maria. De hogepriester brengt de handen van Maria en Jozef bij elkaar. Opvallend is dat hij geen priesterkleding draagt. Claesz. maakt een soort bisschop van hem en brengt zo het hele tafereel naar zijn eigen tijd van midden 16e eeuw. Achter de zwangere Maria staan vrouwen van wie er een ook zwanger is. Waarschijnlijk moet dit Maria's bloedverwante Elisabet voorstellen, die over enkele maanden Johannes de Doper zal baren. In geopende toestand zien we op de zijluiken de aanbidding van de herders (linker paneel) en van de drie koningen (rechter paneel).

Predella

De predella, het voetstuk van een altaarstuk, is vaak voorzien van kleine taferelen die te maken hebben met het hoofdonderwerp. In dit geval betreft dit het beroep van Jozef. Van links naar rechts zijn de vier ambachten van het timmerliedengilde anno 1560 te zien: de scheepstimmerman, de timmerman, de schrijnwerker en de stoelendraaier.
Zier ook : https://www.paulverheijen.nl/claesz-jozef-altaarstuk.php

Waar: **Gouda (ZH),** Catharina Gasthuiskapel (Museum Gouda)
Wat: Panelen
Wie:
Wanneer: ca.1535-1550
Afmetingen:
Materiaal: Hout, beschilderd
Voorstelling:

- De aanbidding van de Wijzen met Johannes de Doper
- De doop van Christus in de Jordaan

Foto’s: P.M. Diemer

De panelen hingen oorspronkelijk in de Sint-Janskerk en zijn vermoedelijk van voor de grote brand in 1552. Tijdens dit inferno werden een klein aantal kostbaarheden en objecten gered, waaronder de preekstoel, waar deze sculpturendeel van uitmaakten Het zijn prachtige uit hout gesneden en beschilderde reliëfs. De doop van Christus door Johannes past uitstekend in de kerk die aan Johannes is gewijd.

Waar: **Gouda (ZH),** Catharina Gasthuiskapel (Museum Gouda)
Wat: Schilderij
Wie: Wouter Pieterszoon Crabeth (II)
Wanneer: 1631
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding door de Driekoningen

Foto: P.M. Diemer

In dit schilderij, van Wouter Pieterszoon Crabeth (II), zit veel dynamiek. In deze voorstelling komen de Driekoningen aangesneld om de pasgeboren Christus te bewonderen.
Wouter Pieterszoon Crabeth (II) was de kleinzoon van een beroemde Goudse glazenier en één van de belangrijkste schilders in de zeventiende eeuw in Gouda. Pieter Petrus Purmerent gaf Crabeth dan ook, voor de derde keer, een opdracht, om voor zijn huiskerk Sint Jan Baptist, een schilderij te maken

Waar: **Gouda (ZH),** Johannes de Doper
Wat: Hoofdaltaar
Wie: Verzijl Jan Franszoon
Wanneer: 1646
Afmetingen:
Materiaal:

- Aanbidding door de Driekoningen

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Gouda (ZH),** Johannes de Doper
Wat: Schilderij naast het orgel
Wie: Verzijl Jan Franszoon
Wanneer: ca.1640
Afmetingen: 239 x 188 cm
Materiaal:
Voorstelling:
- Aanbidding door de herders

Foto:

Waar: **Haastrecht (ZH),** St. Barnabas kerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto: C.P. Mook

Waar: **Haastrecht (ZH),** St. Gabriëlklooster van de Passionisten
Wat: Kerstgroep
Wie: Pater Hugo Reijnders
Wanneer:
Afmetingen: 46 cm
Materiaal:
Klooster is in 2022 gesloten

Foto: J van Hulst

Waar: **Haastrecht (ZH),** St. Gabriëlklooster van de Passionisten
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Klooster is in 2022 gesloten

Foto: J van Hulst

Waar: **Haastrecht (ZH),** St. Gabriëlklooster van de Passionisten
Wat: Schilderij
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie

Klooster is in 2022 gesloten

Foto:

Waar: **Katwijk (ZH),** H. Johannes de Doper
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto’s:

Waar: **Kralingen-Crooswijk (ZH),** (Voormalige) Verlosserkerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: voor 1978
Afmetingen: ca. 90 / 100 cm.
Materiaal: Gips , gepolychromeerd

Foto: Archief Verlosserkerk

Deze kerstgroep stond in de, in 1978 afgebroken, Verlosserkerk / RK-e kerk van de Allerheiligste Verlosser van de paters “redemptoristen” aan de Goudse Rijweg in Kralingen - Crooswijk (Rotterdam).

Heeft u meer informatie over deze groep laat het ons weten.

Waar: **Leiden (ZH),** St. Annahofje
Wat: Drieluik in kapel
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:
- Aanbidding door de Driekoningen
Foto:

Waar: **Leiden (ZH),** St. Petruskerk (nieuwe)
Wat: Kerstgroep aan de muur
Wie: B.F. Jansen
Wanneer: ca. 1927
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

Foto's: Erfgoed Leiden en omstreken

▲Kerststal met herders en engelen in de ster (Ere zij God in de hoge)

▲Kerststal met de Driekoningen met de ster die hun de weg wees

◄Inmiddels heeft de kerk een andere kerstgroep. De stal is helaas verdwenen maar de figuren zijn bewaard gebleven en hangen aan de muur in de sacristie

Waar: **Leiden (ZH),** St. Josephkerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: 2025
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto’s:

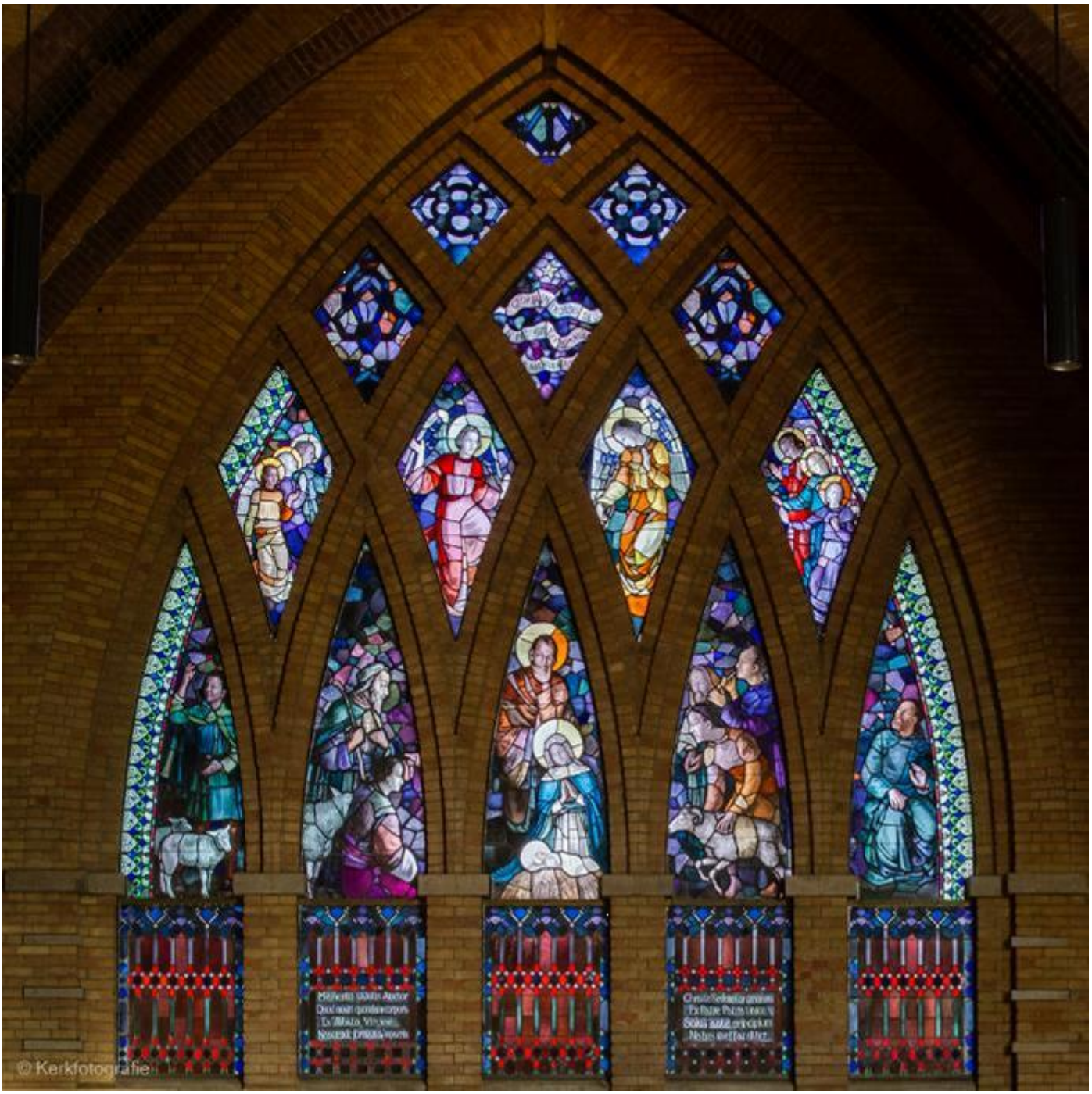

Waar: **Naaldwijk (ZH),** H. Adrianus
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Noorden (ZH),** Martinuskerk
Wat: Kerstgroep
Wie: Pierre Cuypers
Wanneer: 2021
Afmetingen: 80/100 cm
Materiaal: Gips gepolichromeerd

Foto’s: Richard van Zijll

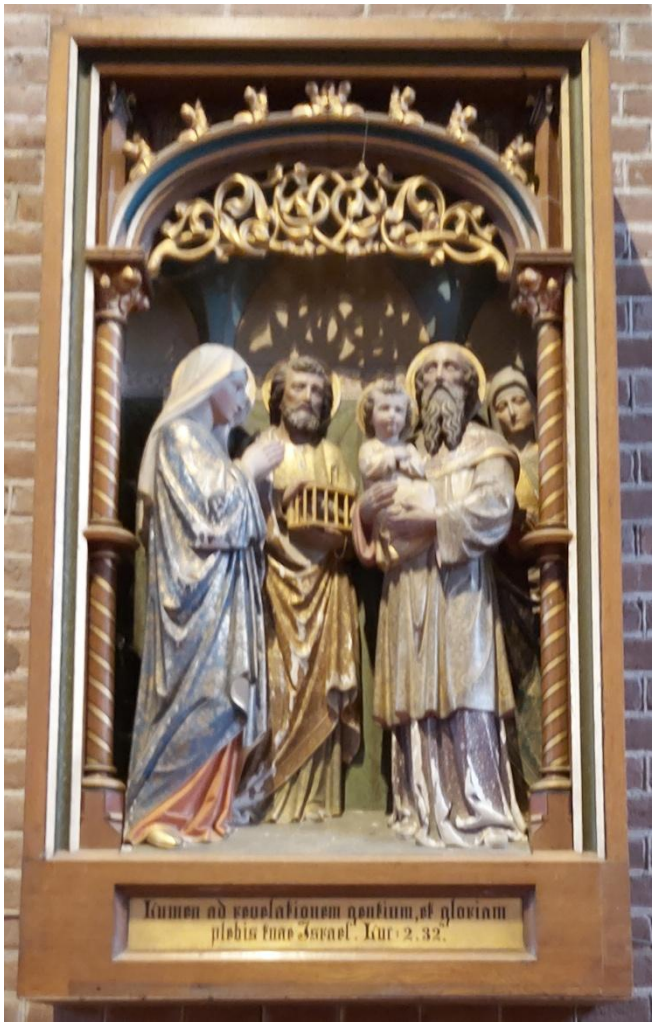

Waar: **Noorden (ZH),** Martinuskerk
Wat: Wandkasten naast ingang
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie
- Opdracht in de tempel

Foto's: Peter M. Diemer

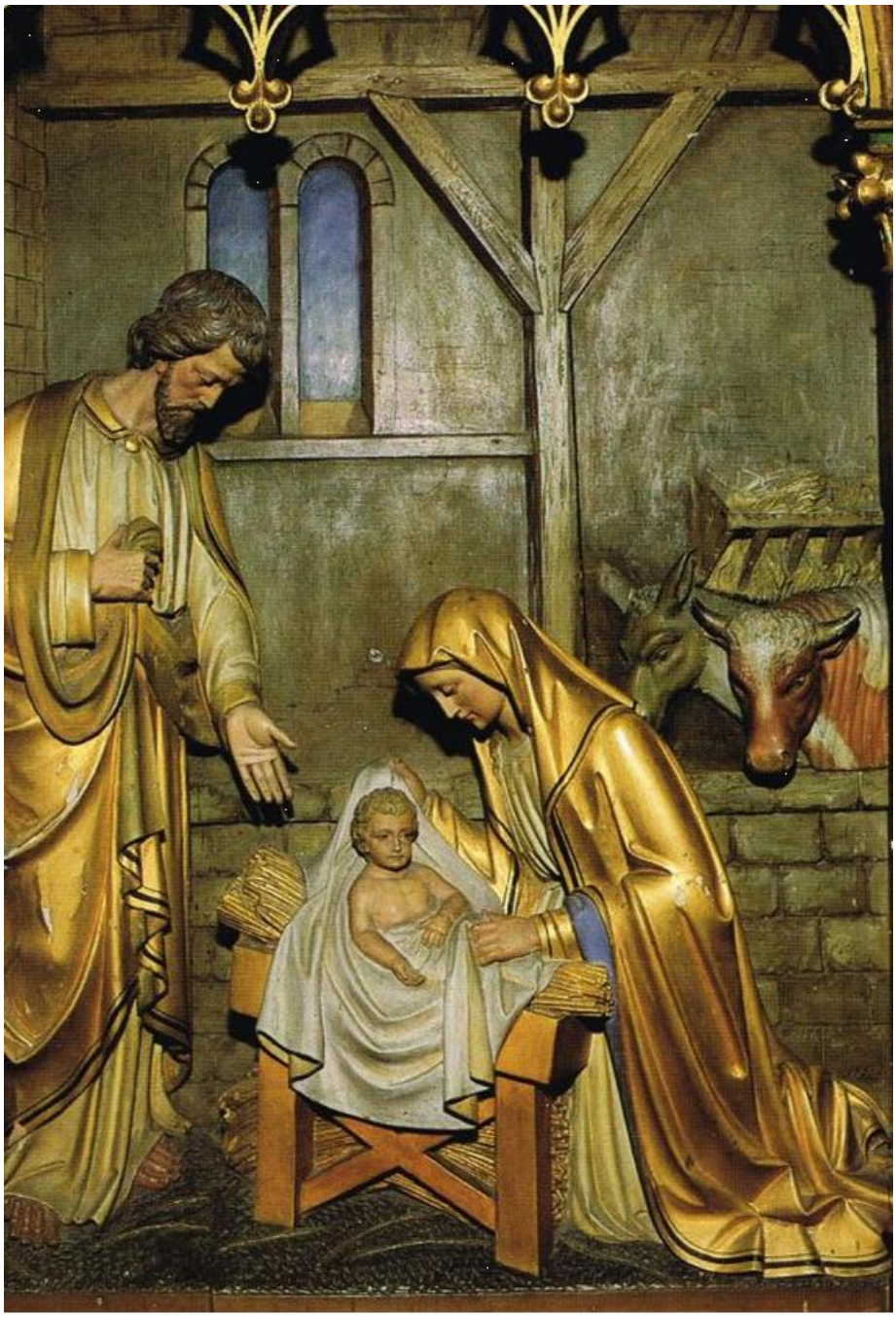

Waar: **Noordwijk (ZH),** St. Jeroen
Wat: Fragment Maria altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Geboorte

Foto:

Waar: **Nootdorp (ZH),** H. Bartholomeuskerk
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer: Figuren 1880-1890, stal 2013
Afmetingen:
Materiaal: Gips, gepolychomeerd

Foto:

Op zondag 8 december 2013 is in de H. Bartholomeuskerk de nieuwe kerststal in gebruik genomen. De kerststal is gebaseerd op het beeld, dat geschiedkundigen hebben van de stal bij een herberg in het oude Bethlehem. Het centrale deel van de kerststal wordt gevormd door een ruimte onder een trap, die toegang heeft tot de eigenlijke dierverblijven. In het oude Israël bevonden de gastverblijven van de herberggasten zich op de eerste verdieping. Op de begane grond waren de dierverblijven. In zo'n stalruimte vonden Maria en Jozef volgens de evangelist Lucas onderdak: "Ze wikkelden hem in een doek en legden hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad". In de ruimte onder de trap brandt een houtvuurtje en de os houdt met zijn adem het kindje Jezus warm. Een deurtje in de achterwand staat een beetje open en geeft toegang tot de rest van de stal. Toen de engelen aan de herders de geboorte van Jezus hadden bekend gemaakt, zeiden deze volgens Lucas tegen elkaar: "Laten we naar Bethlehem gaan om met eigen ogen te zien wat er gebeurd is. Ze gingen meteen op weg en troffen Maria aan en Jozef en het kind dat in de voederbak lag". Dat moment is weergegeven in de nieuwe kerststal. De gezichten van de vijf herders zijn gericht op de kribbe. De één heeft een verbaasde uitdrukking op zijn gezicht. Twee herders knielen, een ander neemt zijn hoed af en weer een andere herder zet zijn fluit aan de mond. De kerststal toont ook al de drie wijzen. Volgens de evangelist Mattheus was het bezoek aan Jezus een tijdje na zijn geboorte. "Ze gingen het huis binnen en vonden het kind met Maria, zijn moeder". In de nieuwe kerststal zijn de beelden van de drie wijzen ook al geplaatst, omdat ze een belangrijk onderdeel van de kerstgroep vormen en het verhaal van de geboorte van Jezus completeren. Het ontwerp is van Noud Janssen. Drie vrijwilligers (Peter Zweekhorst, Koos Oudshoorn en Han de Bruijn) hebben de kerststal gebouwd. Noud Janssen verzorgde het schilderwerk. De kerststal is opgebouwd in het rechter dwarsschip van de kerk. De stemmige uitlichting is verzorgd door Arjen Straver. De kerstgroep van de H. Bartholomeuskerk bestaat uit 24 beelden. Tijdens het laatste deel van de restauratie van de kerk zijn deze stuk voor stuk gerestaureerd. De beeldengroep dateert uit de periode 1880-1890. Na meer dan 130 jaar gebruik was nagenoeg elk beeld beschadigd, sommigen daarvan ernstig. Het voetstuk en de uitstekende delen bleken kwetsbaar. Vocht was ook een boosdoener. De restauratie is uitgevoerd door Noud Janssen. Alle beelden zijn nu weer als nieuw. In de prachtig uitgevoerde kerststal komen de beelden nog mooier tot hun recht en zijn ze van dichtbij te bewonderen.

Waar: **Oud-Ade (ZH),** St. Bavokerk
Wat: Schilderij
Wie: Pieter Fransz de Grebber
Wanneer:1633
Afmetingen: 154,5 x 153,6 cm
Materiaal:
Voorstelling:

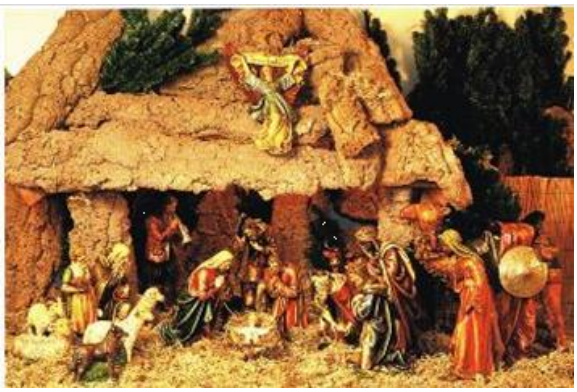
- De aanbidding door de Herders

Foto:

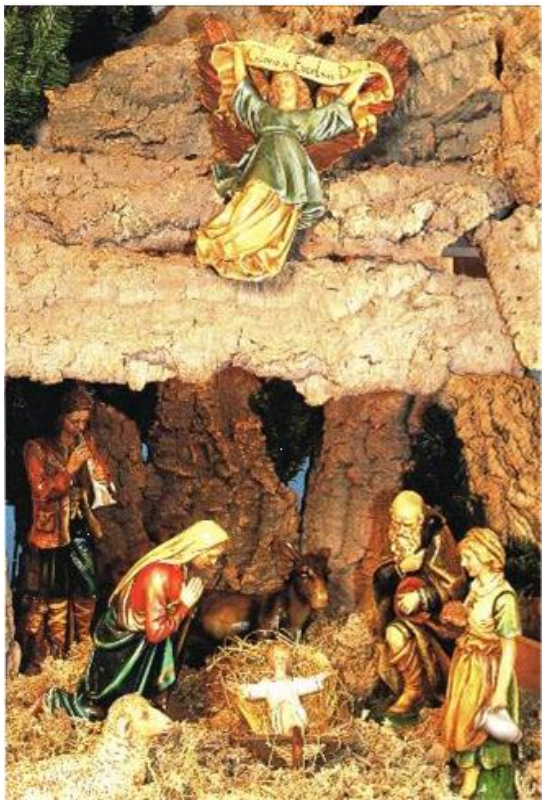

Waar: **Pijnacker Gem. Pijnacker-Nootdorp (ZH),** Parochie Heilige Johannes de Doper
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:

Foto’s:

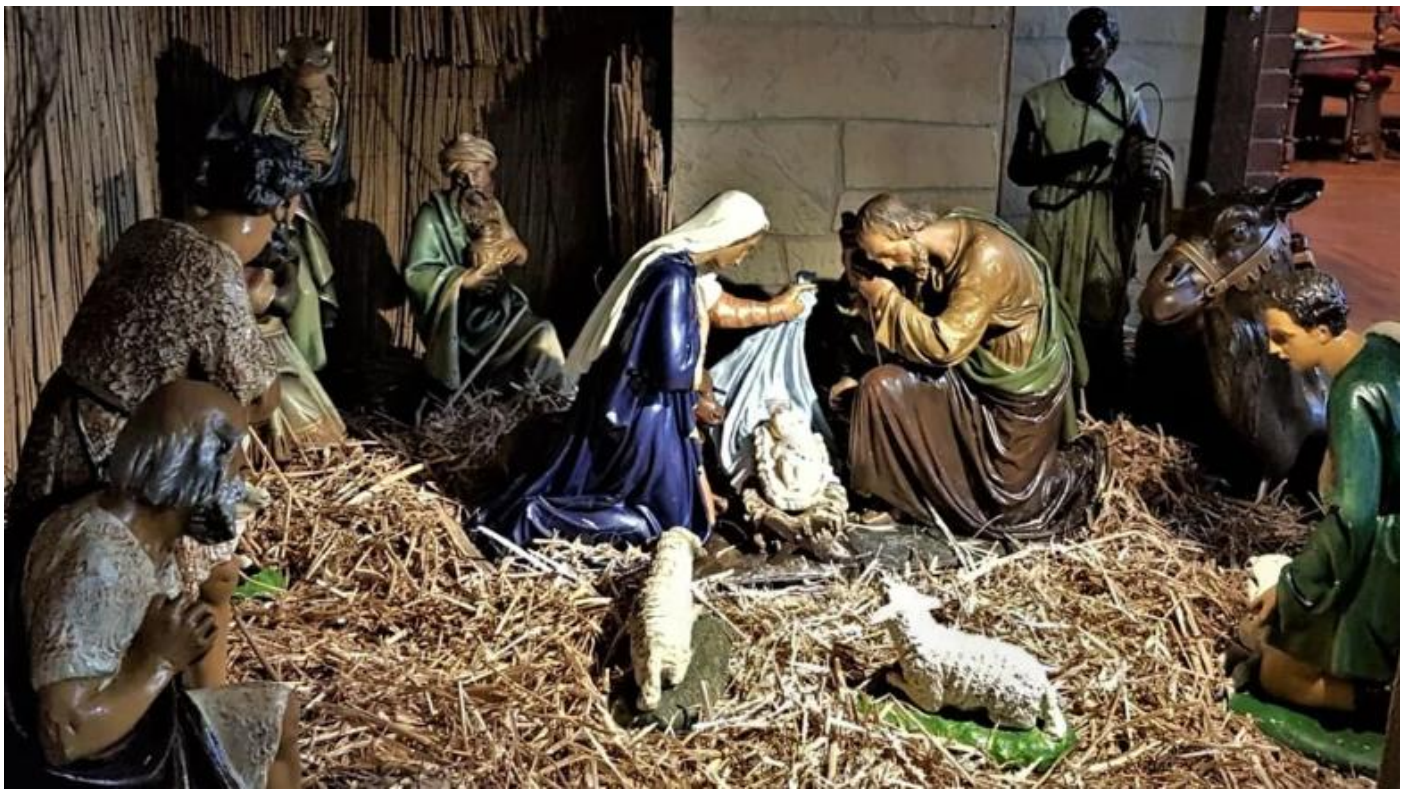

Waar: **Rhoon (ZH),** St. Willibrorduskerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Fotos:

Waar: **Rijswijk (ZH),** H. Bonifatiuskerk
Wat: Hoofdaltaar
Wie: Friedrich Wilhelm Mengelberg
Wanneer: 1907
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:
- Detail Geboorte

Foto’s: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Rijswijk (ZH),** H. Vincentius a Paulo kerk
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Heilige Familie

Foto:

Waar: **Rotterdam (ZH),** Laurenskerk
Wat: Kerstgroep
Wie: Zr. Marie José van der Lee
Wanneer: 2025
Afmetingen:
Materiaal:

Foto’s: J. van Hulst

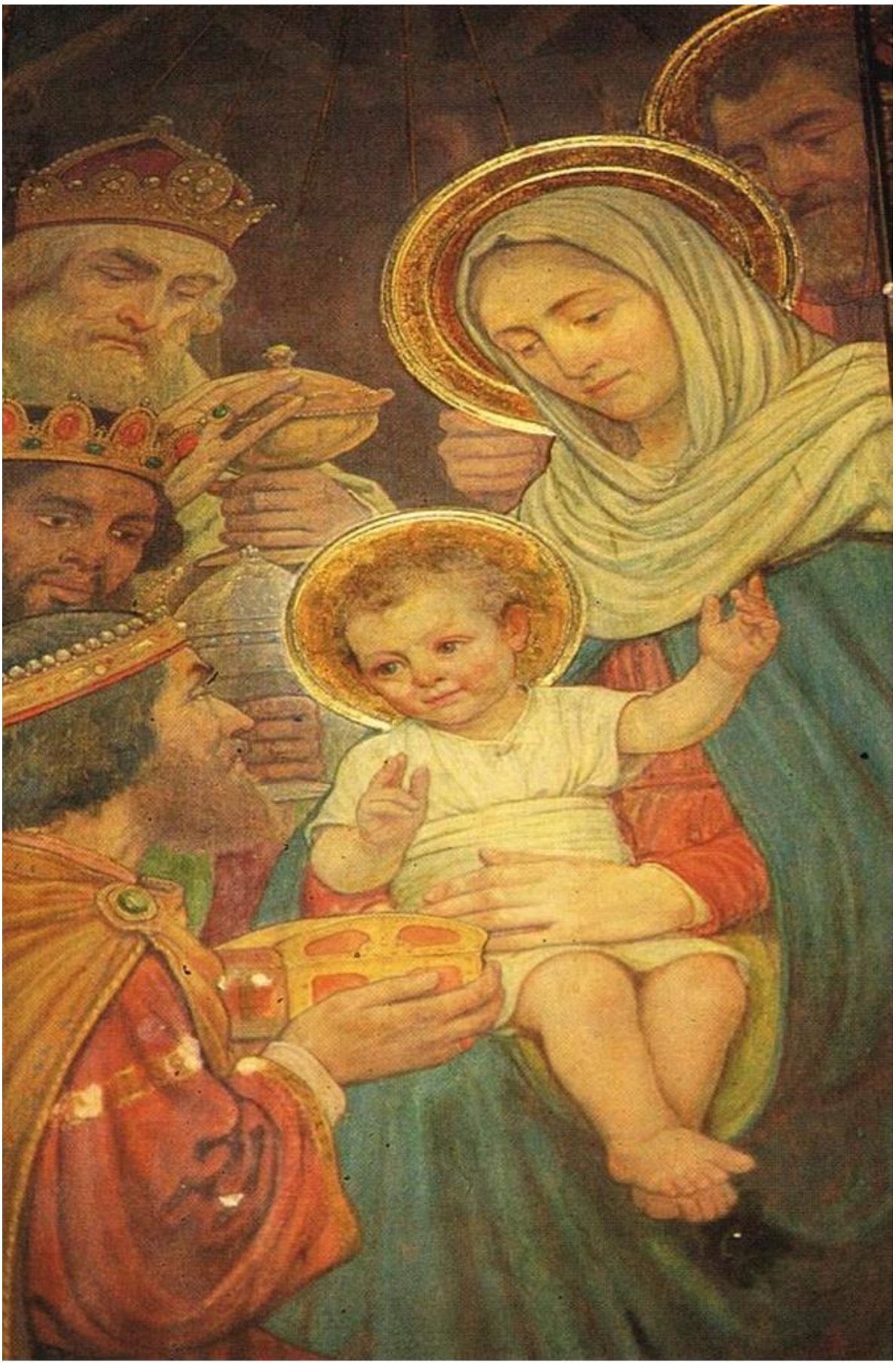

Waar: **Rotterdam (ZH),** H.H. Laurentius & Elisabeth Kathedraal
Wat: Schilderingen
Wie: Jan Dunselman
Wanneer: 1915
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Geboorte van Jezus
- Aanbidding door de Driekoningen

Foto’s: E. Stoopendaal, Roosendaal

Waar: **Rotterdam (ZH),** H. Liduina kerk
Wat: Raam
Wie: Hugo Brouwer
Wanneer: 1955
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Annunsiatie

Foto: Bisdom Rotterdam

Waar: **Rotterdam (ZH),** Oude of Pelgrimsvaderskerk
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood.
Voorstelling:
- Aanbidding door de Driekoningen

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Scheveningen (ZH),** H. Antonius Abt Kerk
Wat:
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie

Foto:

Waar: **Schiedam (ZH),** St. Gregorius de Theoloog
Wat:. Iconostase
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout
Voorstelling:

- Geboorte icoon

Foto: Marco Zwinkels

Waar: **Schiedam (ZH),** Jacobuskerk
Wat:. Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto:

Waar: **Schoonhoven (ZH),** Bartholomeüskerk
Wat:. Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto: Jan Trouwborst

Waar: **Voorhout (ZH)**, H. Bartholomeuskerk
Wat: Kersttriptiek
Wie: Gerard Héman (1914-1992)
Wanneer: circa 1975-1979
Afmetingen: 2 meter hoog, 3 meter breed
Materiaal: Chamotte, verf, hout

Foto:

Deze kerststal doet denken aan een retabel voor een hoogaltaar, waarbij de deurtjes slechts op hoogtijdagen opengaan. Zo ook in dit geval. In gesloten toestand is alleen een adventskrans te zien, waarmee kunstenaar Gerard Héman inspeelt op thema's als hoop en verwachting die bij de adventstijd horen. Als het eenmaal Kerst is gaan de deurtjes open en is de verwondering voor de toeschouwer compleet. Aan de binnenkant blijkt het kerstverhaal in allerlei kleine scènes verteld te worden in een atypische setting; een naaldbomenbos dat krioelt van de dieren en engeltjes en waar het Kindje Jezus in een soort grot bij een watermolen geboren wordt. Héman toont zich hier meester van de details. Voor de centrale voorstelling zwemmen in een vijvertje allerlei vissen. En wat te denken van de kat, salamander, slak, vogel, egel en konijn die samen de Koning komen aanbidden? Daarboven is een prachtige sliert engelen te zien die al musicerend zo de hemel uit lijken te komen roetsjen. Onder hen is de blijdschap van de herders af te zien. Ze dansen en springen en gooien hun hoed in de lucht. Zelfs hun schaapjes en herdershond staan op hun achterpoten of rollen door het gras. Er zijn ook nog andere verrassende details. Rechts onder kunnen we door het openstaande raam meegluren bij een ongewone annunciatie. Hier kondigt de engel de geboorte niet aan Maria aan. De engel zit hier heel intiem aan het voeteneinde van het bed van een klein kind, op de achtergrond gadegeslagen door zijn vertederde moeder met broertje of zusje op de arm. Het menselijke aspect is ook zichtbaar rechts bovenin waar we de drie Koningen gebogen zien over een landkaart, die op de grond ligt en een helpende hand lijken te krijgen van een engel die aan hen verschijnt. Er zitten twee details in die specifiek gerelateerd zijn aan de (opdrachtgever van de) kerk en die alleen voor de goede verstaander zichtbaar zijn. Namelijk in de scène links onder waar we door een openstaande deur getuige zijn van de Verkondiging van de geboorte aan de herders. Een jongetje houdt een emmer vast en lijkt te schrikken van de engel, die plotseling in hun midden is. Ook zijn twee herbergiers te zien. De witharige verbeeldt pastoor Nijman, de toenmalige pastoor van de kerk en opdrachtgever van de kerststal. Rechts in een kleine nis bekijken de Heilige Franciscus en een jongetje, gekleed in geel T-shirt en korte broek (met een kikker op de hand), van om een hoekje de geboortescène. Vermoedelijk is het jongetje de zoon van de toenmalige koster van de Bartholomeuskerk. Gerard Héman werd in 1914 geboren in Duisburg en verhuisde later naar Schiebroek. Hij was al jong bezig met houtsnijden en werd beïnvloed door de Duitse barokke volkskunst. In Rotterdam doorliep hij de kunstacademie. Hij was van huis uit Rooms-Katholiek en heeft veel religieuze voorstellingen gemaakt en wel 80 keer een Maria met Kind. Andere kerken in het Bisdom Rotterdam waar werk van Héman te zien is: Willibrordus in

Bergschenhoek, Adelbertus in Delft, Liduïna in Hilligersberg, Petrus Banden in Roelofarendsveen, Nicolaas in Zoetermeer.

Met dank aan: Ingrid Henkemans, Erfgoedspecialist Museum Catharijneconvent

Foto’s: Bisdom Rotterdam.

Voor meer afbeeldingen zie:
https://www.bisdomrotterdam.nl/documents/saved/h9478b460715171a70d037a7837bd91b4.pdf

Franciscus van Assisi vertelt het kerstverhaal aan jongetje.

Waar: **Voorschoten (ZH),** H. Laurentius en Moeder Gods Kerk
Wat: Muurschildering
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:

- Annunciatie

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Voorschoten (ZH),** H. Laurentius en Moeder Gods Kerk
Wat: Raam boven altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Aanbidding door de Koningen

Foto: P.M. Diemer

Waar: **Voorschoten (ZH),** H. Laurentius en Moeder Gods Kerk
Wat: Altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout
Voorstelling:

- Verloving Maria en Jozef, Annunciatie, geboorte, en doop Jezus

Foto's: P.M. Diemer

Waar: **Waddingsveen (ZH)**, St. Victorkerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:

Foto:

Waar: **Wassenaar (ZH),** Landgoed De Wittenburg
Wat: Gevelsteen
Wie:
Wanneer: 1628
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Drie Koningen

Foto: www.gevelstenen.net

IN DE 3 KONINGEN 1628

Waar: Zoetermeer (ZH), St. Nicolaaskerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:

Foto:

Waar: **Zoeterwoude (ZH),** St. Jan Onthoofding
Wat: Kerstgroep met knikengel
Wie:
Wanneer: 2024
Afmetingen:
Materiaal: Hout
Voorstelling:

Foto: Adri Straathof

Waar: **Zoeterwoude (ZH),** St. Jan Onthoofding
Wat: Schilderij
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding Driekoningen

Foto:

